

Profesorius iš garsios Skaistgiriečių šeimos

Saulius Jučys

Skaistgiriuose Leliai gyveno nuo seno. XIX a. pabaigoje iš šios šeimos išaugo keli nusipelnę žmonės: Antanas – žodynininkas, Juozas – knygnešys, Kazimieras – graždanka parašė knygą. Juos mini Lietuvos mokslo istorijos tyrinėtojai. Jų brolis Ignas liko Skaistgiriuose ūkininkauti. Jis su žmona Anele Stasiūnaite (operos solisto Jono Stasiūno teta) užaugino 11 vaikų: 4 sūnus ir 7 dukras. Visi vaikai ragavo mokslo vaisių, o keturi baigė aukštąsias mokyklas. Konstancija baigė Panevėžio mokytojų seminariją, mokytojavo, 1941 m. ištremta į Sibirą. Yra išleidusi atsiminimų knygą. Petras – inžinierius architektas, Kanados lietuvių visuomenės veikėjas, atsiminimų knygos „Lietuvos keliu“ autorius.

Devintasis vaikas šeimoje, Jonas Lelis gimė 1914 m. liepos 5 d. Skaistgirių kaime. Baigęs Skaistgiriuose pradžios mokyklą, jis mokslą tęsė Panevėžio berniukų gimnazijoje. 1933 m. ją baigęs, išvyko studijuoti medicinos į Vytauto Didžiojo universitetą. 1938 m. baigęs universitetą, dirbo gydytoju Šakiuose, Panevėžyje, Akmenėje.

Antrojo pasaulinio karo metu vokiečiai norėjo gydytoją mobilizuoti. J. Leliui pavyko išvykti iš Akmenės. Slapstėsi tėviškėje, Pušalote. 1944 m. draugų paskatintas įstojo į Vietinę rinktinę. Ją išformavus vokiečių buvo kalintas Kaune.

Po karo tęsė gydytojo praktiką Ylakiuose (Skuodo r.). Bet čia nebuvo saugu: netoli Akmenės, galėjo žinia apie jį ir jo praeitį greit pasiekti nereikalingas ausis. Bet jo vietą nusižiūrėjo iš Raudonosios armijos demobilizuotas medikas, kuris iš Sveikatos apsaugos komisariato gavo įsakymą perimti Ylakių ambulatoriją, o J. Lelis buvo nukreiptas į Vilnių. Čia paskirtas į neseniai įkurtą Dermatovenerologijos institutą gydytoju. Po karo labai truko specialistų. J. Leliui teko eiti kelias pareigybes: 1946–1948 m. jis dirbo moksliniu bendradarbiu ir Sveikatos apsaugos ministerijos vyr. inspektoriumi kovai su odos ir veneros ligomis. 1948–1956 m. J. Lelis dirbo Dermatovenerologijos instituto direktoriumi. Tarybiniai propagandistai paskelbė, kad Lietuvos TSR nebeliko pokaryje paplitusių odos ligų ir 1956 m. minėtas institutas buvo uždarytas.

Dar 1948 m. Jonas Lelis buvo pakviestas dėstyti į Vilniaus universiteto (VU) Medicinos fakultetą. Uždarius Dermatovenerologijos institutą, jis perėjo dirbti į VU. Universitete J. Lelis dirbo iki 1994 m. Medicinos mokslų kandidato disertaciją apgynė 1950 m., o mokslų daktaro – 1963-aisiais. Jam 1959 m. suteiktas docento vardas, o 1966 m. tapo profesoriumi.

Daktarinėje disertacijoje J. Lelis išnagrinėjo raudonosios vilkligės kliniką, protogenezę ir gydymą. 1962 m. pirmasis Tarybų sąjungoje įrodė, kad raudmė yra vangios eigos siteminė raudonoji vilkligė.

Profesorius J. Lelis parašė knygas: „Odos priežiūra ir gydomoji kosmetika“ (1959, 1961), „Raudonoji vilkligė“ (1965, rusų k. 1970), „Blyškiosios pabaisos atradėjas F. R. Šiaudinis“ (1971), „Paveldimos dermatozės sindromai“ (1981), vadovėlį „Odos ir veneros ligos“ (1985). Jis yra daugelio straipsnių profesiniais klausimais autorius. Jau tarybiniais metais profesorius rašė Lietuvos medicinos istorijos klausimais. Atgavus nepriklausomybę profesorius parašė knygas „Žodynininkas Antanas Lelis“ (1995), atsiminimus „Tragiškos ir komiškos miniatiūros, arba okupacijų

meto gydytojo užrašai“ (1998), „Mokiniai, mokytojai ir garsenybės“ (2001).

Už nuopelnus profesoriui Jonui Leliui 1979 m. suteiktas nusipelnusio mokslo veikėjo vardas, 1974 m. jis – Valstybinės premijos laureatas.

Jonas Lelis užaugino 2 dukras.

Šaltiniai ir literatūra

1. Jučys S. Profesorius iš garsios skaistgiriečių šeimos // Krašto mokslininkai: pažangos ir atradimų keliu. Konferencijos, įvykusios 2004 m. vasario 27 d., pranešimų tezės / Sudarytojas ir redaktorius P. Juknevičius – Panevėžys. – 2004. – P.9-10.
2. Jučys S. Profesorius iš garsios skaistgiriečių šeimos // Tėvynė. – 2004 04 07.
3. Jučys S. Savo krašte ir tvoros žydi // Panevėžio rytas. – 1993 11 11.
4. Lelis Jonas // Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. – T.2. – Vilnius. – 1968. – P.315.
5. Lelis Jonas // Tarybų Lietuvos enciklopedija. – T.2. – Vilnius. – 1986. – P.505.